

-
- 1 ASENA SONGÜL, Prof. Dr. Erol Güngör'e göre kültür ve din ilişkisi, Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2010

  - 2 EMİNE ER, Erol Güngör'ün örgün ve yaygın eğitim görüşleri (din eğitime yönelik öneriler), Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2004

  - 3 HİLMİ ÇİL, Erol Güngör'de din ve ahlâk eğitimi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2004

  - 4 YASEMİN BORA, Nurettin Topçu ve Erol Güngör'ün eğitim anlayışları, Ankara Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2007

  - 5 NİMET BALKANLI, Cumhuriyet Dönemi'nde milliyetçi düşüncede dini dönüşümler: Ziya Gökalp ve Erol Güngör ekseninde bir inceleme, Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2010

DOĞU'DAN BATI'YA DÜŞÜNCENİN SERÜVENİ

MEDENİYET PROJELERİNİN İNŞA SÜRECİNDE
ÇAĞDAŞ İSLÂM DÜŞÜNCESİ

10. Cilt

Proje Editörü

PROF. DR. BAYRAM ALİ CETİNKAYA

10. Cilt Editörü

Doç. Dr. Selim EREN

Doç. Dr. Ali ÖZTÜRK

insan

istanbul 2015

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	242389
Tas. No:	109 DOĞU

EROL GÜNGÖR:
HAYATI, ESERLERİ, DÜŞÜNCELERİ

Mehmet Akgül*

(070343) 622gr, Erol

23 Temmuz 2016

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

GİRİŞ

kendi zamanlarını aşmasına karşın, yaşadıkları dönemde lâyığıyla anlaşıl-
mamış; eserleri ve düşüncelerinin kıymeti sonradan anlaşılması pek çok tari-
hî şahsiyet vardır. Bu şahsiyetler ve bıraktıkları eserler insanlığın uzun süre
başucu mürâcaat kaynakları olagelmıştır. Erol Güngör de (1938-1983), düşün-
ce ve eserleriyle son dönem Türk düşüncesi için çok büyük bir derinlik ve zen-
ginlik olmakla birlikte, yaşadığı zamanın hızlı geçişlere rastlaması ve ideolojik
bağnazlık sebebiyle zamanında kıymeti anlaşılammış ve yeterince takdir edile-
memiş bir tefekkür âbidesidir. Gelenekselden moderne evrensel insânî bilgi ve
düşünce birikiminden hareketle, modernleşme sürecinde kendi gerçekliğimizi
tanıma ve bilme, buradan hareketle yeni evrensellikler kurma girişimlerimizde
sâbit veya değişken hareket noktalarımızı belirleme adına Erol Güngör'ün telif
ve tercüme ederek düşünce dünyamıza kattığı eserler Türk toplumu için kayda
değer bir zenginliktir. Onun eserlerinin her biri yön arayan topluma âdetâ birer
pusula mâhiyetindedir. Bulduğumuz zamandan geriye doğru zihnimizi yokla-
dığımızda, acı ve uzun deneyimler sonucu çözümlenmiş veya çözümlenme aş-
masında olan her sosyal hâdise ve meselenin onun külliyatında bir sosyal bilim
perspektifi içinde tespit edildiğini ve sağlıklı çözümler önerdiğini görebiliriz.
Bu durum büyük düşünürlerin hepsinin hayatında gözlemlenebilen bir vâkıdır.

* Prof. Dr., S.Ü. İlahiyat Fakültesi Din Sosyolojisi Bilim Dalı.

361-384

Cumhuriyet'ten Günümüze
SİYASÎ, İDARÎ VE SOSYAL
Düşünce Temsilcileri

Editör ve Yazar: Süleyman Hayri BOLAY

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	1238704
Tas. No:	920.0956 BOL.T

Ankara
2015

S. Hayri BOLAY

Erol Gungör (070343)

Not: Erol Gungör'ün hukuk anlayışı için Fethi Gedikli'nin "Hukuk Düşüncesi" makalesine bakınız.

HAYATI VE ESERLERİ

Hayatı

Yetiştigi Ortam ve Tesirinde Kaldığı Kimseler

Türk kültürünün yayılma ve Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslâmlaşmasının mühim merkezlerinden biri olan Kırşehir'in tarihî ve manevî atmosferi içinde dedesinden ve onun çevresinden aldığı feyz, Erol Gungör'ü Türk kültürünün ve İslâm'ın asıl kaynaklarına doğru çekti. Dedesinden eski harfleri çok işlek not tutabilecek şekilde öğrendi, lisede iken Arapça dersleri aldı. Yine lise yıllarında İslâm-Türk kültür tarihinin ana eserlerini asıllarından okumaya başladı. Bu okumalar, İstanbul'a geldikten sonra da artarak devam etti. Bu hâl onun İslâmî ve millî kültür değerlerine olan alakasıyla ilmî zihniyetinin temellerini kazanmasını sağladı. Yine lise yıllarında Ziya Gökalp'in ve Hilmi Ziya Ülken'in bir kısım eserlerini okudu.

İstanbul'a gelince Fethi Gemuhluoğlu gibi bir insan sarrafını tanıdı. O kanaldan Mümtaz Turhan ve onun ilim, fikir ve kültür muhitine ulaştı. Hilmi Ziya Ülken'in bilhassa Türk tefekkür tarihi ile ilgili derslerini dikkatle takip etti, bu dersleri seri kullanabildiği eski harflerle harfiyen not aldı. Ülken'in, "Çağdaş Türk Düşüncesi Tarihi" adlı eseri, Erol Gungör'ün tuttuğu notların genişletilmiş şeklidir. Onun içinde bulunduğu muhitte İbrahim Kafesoğlu'ndan Mehmet Kaplan'a, Fındıkoğlu'ndan Sabri Ülgen'e, F. Kadri Timurtaş'tan Ayhan Songar'a, Atsız'a, Necip Fazıl'a, Sezâî Karakoç'a, Ziya Nur'a, Ali İhsan

في الأناضول، وبعد أن أنهى دراسته العالية في كلية الآداب التابعة للجامعة استانبول - فرع الفلسفة سنة ١٩٦١ - عين معيداً، حصل على درجة الدكتوراه. عين رئيساً لجامعة سلجوق في قونية.

تركزت دراساته وبحوثه على المشكلات الاجتماعية التي يعاني منها المجتمع الإسلامي المعاصر، كما درس حركات التغريب التي ظهرت في البلدان المتأخرة صناعياً وخاصة بلدان الشرق الأوسط. وكذلك بين التشوهات التي جرت في بنية المجتمعات الإسلامية نتيجة التعامل بالمفاهيم المادية. له مؤلفات متعددة وترجمات كثيرة من اللغتين الإنجليزية والفرنسية، منها: القومية والثقافة التركية، ١٣٩٥هـ.

- القومية وتغير الثقافة، ١٤٠٠هـ.

شفيق - القاهرة: مطبعة المعارف ومكتبتها، ١٩٣٩م.

- تاريخ أوروبا في العصر الحديث (١٧٨٩ - ١٩٥٠) / هـ. أ. ل. فشر (ترجمة بالاشتراك) - ط ٢ - القاهرة: دار المعارف، ١٣٧٢هـ.

- القبيلة الثالثة عشرة ويهود اليوم / آرثر كيستلر (ترجمة) - القاهرة: الهيئة المصرية العامة للكتاب، ١٤١١هـ.

- قيام وسقوط الامبراطورية الرومانية (ترجمة بالاشتراك مع آخرين).

بالإضافة إلى تأليفه كتاباً مدرسية (١).

أرول كونكور

(١٣٥٧ - ١٤٠٤هـ) (١٩٣٨ - ١٩٨٣م)

كاتب اجتماعي، باحث إسلامي.

ولد في مدينة قيرشهر

(١) الأهرام (٣/٢٧) / ١٩٩٢م.

المعلمين العليا بالقاهرة عام ١٩٢٨. درس بجامعة ليفربول ولندن. عاد إلى مصر ليصبح ناظراً لمدرسة القبايني الثانوية (فاروق)، ثم ترقى ليكون سكرتيراً عاماً للجامعات، فمديراً للبعثات في لندن وواشنطن.

عاد إلى مصر لي عين وكيلاً مساعداً لوزارة التربية والتعليم، ثم وزيراً لها.

وعاش وقته كله في القراءة والترجمة. من آثاره العلمية:

- القياصرة القادمون / أموري د. رينكور (ترجمة) - القاهرة: الهيئة المصرية العامة للكتاب، ١٣٩٠هـ.

- الزنديق الأعظم فريدريك الثاني امبراطور ألمانيا (ترجمة) - التطور في الفنون / هنري مونرو (ترجمة بالاشتراك مع آخرين) - مصر في العصور القديمة (بالاشتراك مع آخرين)؛ راجعه محمد

20 SUBAT 1996

GÜNGÖR EROL

92-968630

Erol Güngör için. -- Ankara : Türk Kültürünü
Araştırma Enstitüsü, 1988.

xiii, 208 p. : ill. ; 24 cm. -- (Türk
kültürünü Araştırma Enstitüsü yayınları ; 79.
Seri I ; sayı A. 11)

Includes bibliographical references (p.
[198]-208).

"88.06.Y.0009-79"--P. [3] of cover.

ISBN 975-456-010-2

- Güngör, Erol

Erol Güngör'ün dil, edebiyat ve edebiyat sosyolojisiyle ilgili görüşleri. YAVUZ,
Fuat. Bil. Uz. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1989. 182s.
Danışman: Prof.Dr.Sadık K. Tural.

8693

10 MAYIS 1993

9 MART 1991

Güngör, Erol

poç

Adil Çiftçi

Erol Güngör Üstünde Bir Manografik Denemesi.

Dok. Etz. İl. Fak. Yük. Lis. Periz
(1989)

GÖÇÜN,

Önder (Doç. Dr.), "Prof. Dr. Erol Güngör ve Milli Kültür Çerçevesinde Türk Dili", Türk
Kültürü Dergisi, XXV, 293, (1987), 523 - 535, (16) - (19).

6 SUBAT 1993

297.04
GU.I

Güngör, Erol

IRUCA

İslâmın bugünkü meseleleri / by Erol
Güngör.- İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1981.
308 p. ; 19,5 cm.- (Ötüken Neşriyat; no. 161.
Kültür serisi; 30)

1. Islam, Essays I. Title II. (Series)

2160

88-963886

Erol Güngör için. -- Ankara : Türk Kültürünü
Araştırma Enstitüsü, 1988.

208 p. : 25 cm. -- (Türk Kültürünü
Araştırma Enstitüsü yayınları ; 79. Seri I ;
sayı A. 11)

"88.06.Y.0009-79"--P. [3] of cover.

ISBN 975-456-010-2

08 MAYIS 1996

EROL GÜNGÖR İÇİN

1988

ANKARA

Öğr. Gör. Yusuf Sarımay	
<i>Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu ve Gelişmesi</i>	159
Ar. Gör. Muallâ Türköne	
<i>Ziya Gökalp ve Erol Güngör'de Medeniyet Kavramı</i>	179
Prof. Dr. Şükrü Elçin	
<i>Hikâye-i Bengi Hallaç</i>	191
Vehbi Başer	
<i>Erol Güngör Bibliyografyası. Birkaç Söz</i>	199

EROL GÜNGÖR'ÜN HAYATI VE ŞAHSİYETİ*

Erol Güngör 1938 yılında Kırşehir'de dünyaya geldi. Bir ulema ailesine mensuptur. Dedesi Kırşehir ulemasından Hacı Hafızoğlu, Kırşehir'deki Âhî tekkesinin son şeyhidir. Babası Abdullah, annesi Gülşen Hanım'dır. Değerli bir aile muhitinde ilim ve maneviyat geleneği içinde yetişmiştir. Osmanlıca'yı ve eski yazıyı babasından öğrenmiş, dedesinden çok etkilenmiştir. İlk ve orta öğretimini Kırşehir'de tamamlamış, yüksek tahsil hayatına İstanbul'da Hukuk talebesi olarak başlamıştır. İkinci sınıfa geçtikten sonra Fethi Gemuhluoğlu tarafından, Mümtaz Turhan'a takdim edilmiş, Mümtaz Turhan'ın tavsiyesiyle Edebiyat Fakültesi Sosyal Psikoloji bölümüne geçmiştir. Tahsil hayatını, Mümtaz Turhan'ın özel ihtimamı ile tamamlamış, daha sonra da O'nun yanında asistanlığa başlamıştır.

Talebelik ve asistanlık yıllarında çeşitli gazete ve dergilerde yazılar yazmıştır. Daha o yıllarda çok iyi Osmanlıca biliyor, eski yazıyla süratli not tutmasıyla tanınıyordu. O yıllarda ve daha sonraları bir mektep hüviyetinde olan Marmara Kırathanesi sohbetlerinin başlıca müdâvimlerindendi. Diriliş dergisinde bir dizi çeviriler yapmış, Yeni İstanbul gazetesinde çalışmıştır. Bu dönem yazılarında M. Kırşehirlilioğlu, Buğra gibi müstear isimler kullanmıştır. Ziya Nur, Ali İhsan Yurt, Fethi Gemuhluoğlu gibi simalardan oluşan bir çevresi vardı. Ekrem Hakkı Bey, Nurettin Topçu görüştüğü kişiler arasındaydı. Yahya Efendi dergâhında Abdullah Atay Efendi'nin Mesnevî derslerini dinlemiş, devamlı temasta olduğu emekli yüzbaşı Ziya Uygur'dan bilhassa Yahudiler ve Masonluk hakkında çok şey öğrenmiştir. Sohbetlerinden etkilendiği kişiler arasında Dündar Taşer'in önemli ve müstesna bir yeri vardır.

Asistan Erol Güngör 1965 yılında doktorasını tamamlayarak, 1966 yılında A.B.D. Colorada Üniversitesinin Davranış Bilimleri Kürsüsünde uzman araştırmacı olarak iki yıl kalmıştır. Yurda döndükten sonra, 1971 yılında Edebiyat Fakültesi Sosyal Psikoloji bö-

Prof. Dr. Erol Güngör Bibliyografyasına Ek

m. hanefi bostan

Bu bibliyografya çalışmasında daha önce Prof. Dr. Erol Güngör için yapılan bibliyografya çalışmalarına katkıda bulunmayı hedef aldık. Bibliyografya çalışmamızda, Erol Güngör'ün 1982 yılında günlük *Millet Gazetesi* 'nde yayınlanan başmakaleleri ve bu gazetede neşredilen bir mülakatı yer alacaktır. Adı geçen günlük gazetede Güngör'ün başmakaleleri 29 Mayıs 1982-22 Temmuz 1982 tarihleri arasında kendi adıyla, 26 Temmuz 1982 tarihinden itibaren ise Selçuk Üniversitesi Rektörü olması hasebiyle başmakaleleri isimsiz olarak yayınlanmıştır. Erol Güngör'ün rektör olduktan sonra *Millet Gazetesi* 'ndeki başmakalelerini yazmaya devam ettiği bu gazetenin o tarihlerde mâli işler sorumlusu olan Faik içmeli'den öğrenilmiştir. Güngör'ün adı zikredilmeden bu gazetede yayınlanan başmakaleleri 26 Temmuz 1982 tarihinden, gazetenin Türkiye çapındaki dağıtımına ara verdiği 9 Ağustos 1982 tarihine kadar devam etmiştir.²

BAŞMAKALELER

1. "Giriş", *Millet*, Yıl 8, Sayı 2275-1, İstanbul, 29 Mayıs 1982.
2. "Yılan Hikayesi", *Millet*, Sayı 2276-2, İstanbul, 30 Mayıs 1982.
3. "Yeni Bir Anlayış", *Millet*, Sayı 2278-4, İstanbul, 1 Haziran 1982.
4. "Yeni Bir Anlayış", *Millet*, Sayı 2278-5 (2279-5), İstanbul, 2 Haziran 1982.
5. "Tarih Tekerrür mü Ediyor", *Millet*, Sayı 2287 (2281), İstanbul, 4 Haziran 1982.
6. "Türkiye ve Arjantin", *Millet*, Sayı 2288 (2282), İstanbul, 5 Haziran 1982.

7. "Medeni Dünya ve Biz", *Millet*, Sayı 2290 (2284), İstanbul, 7 Haziran 1982.
8. "Harcanan Bir Ülke", *Millet*, Sayı 2291 (2286), İstanbul 9 Haziran 1982.
9. "Tehlike Çanları", *Millet*, Sayı 2292 (2287), İstanbul, 10 Haziran 1982.
10. "Kime Hizmet Ediyorlar", *Millet*, Sayı 2296 (2291), İstanbul, 14 Haziran 1982.
11. "Tarih", *Millet*, Sayı 2296 (2294), İstanbul, 17 Haziran 1982.
12. "Aynı Yerden Besleniyorlar", *Millet*, Sayı 2298 (2296), İstanbul, 19 Haziran 1982.
13. "Kartondan Devlet", *Millet*, Sayı 2300 (2299), İstanbul, 22 Haziran 1982.
14. "Ramazan", *Millet*, Sayı 2301 (2300), İstanbul, 23 Haziran 1982.
15. "Vur Abalıya", *Millet*, Sayı 2303, İstanbul, 26 Haziran 1982.
16. "Başka İşimiz Yok mudur", *Millet*, Sayı 2305, İstanbul, 28 Haziran 1982.
17. "Hayırlı Olsun", *Millet*, Sayı 2307, İstanbul, 30 Haziran 1982.
18. "Sessizlik", *Millet*, Sayı 2308, İstanbul, 1 Temmuz 1982.
19. "Devlet Güvenliği", *Millet*, Sayı 2310, İstanbul, 3 Temmuz 1982.
20. "Biz Bu muyuz", *Millet*, Sayı 2314, İstanbul, 7 Temmuz 1982.
21. "Kendi İlmini Kendin Yap", *Millet*, Sayı 2316, İstanbul, 9 Temmuz 1982.
22. "Acele Zenginlik Davası", *Millet*, Sayı 2318, İstanbul, 11 Temmuz 1982.
23. "Seyyar Facia Makinaları", *Millet*, Sayı 2320, İstanbul, 13 Temmuz 1982.
24. "Anayasa Kavgası", *Millet*, Sayı 2322, İstanbul 15 Temmuz 1982.
25. "Zafer Peşinde", *Millet*, Sayı 2324, İstanbul, 17 Temmuz 1982.³
26. "Devam", *Millet*, Sayı 2326, İstanbul, 20 Temmuz 1982.
27. "Ateş Yaklaşıyor", *Millet*, Sayı 2328, İstanbul 22 Temmuz 1982.
28. "Kaş Yaparken Göz Çıkarmak", *Millet*, Sayı 2330, İstanbul 27 Temmuz 1982.
29. "Yaş Meselesi", *Millet*, Sayı 2331, İstanbul,

Erol Güngör (1938-1983)

Erol Güngör, Değerler Psikolojisi, Amsterdam,
1993, s. 101-104. DN: 24379

Dergi / Kitap
Kütüphanede Meycuttur

25 Kasım 1938'de Kırşehir'de doğdu. İlk ve orta tahsilini doğduğu şehirde tamamladı. Orta öğrenimi sırasında eski Türk harflerini öğrendi ve Lütfi İkiç'den Arabça dersleri aldı. 1956 yılında İstanbul'a gelerek Hukuk Fakültesi'ne kaydoldu. Bir sene sonra Prof. Dr. Mümtaz Turhan'ın teklif ve tavsiyesiyle Hukuk Fakültesi'nin ikinci sınıfından ayrılarak Edebiyat Fakültesi'ne girdi. Üniversite öğrencilik yıllarında Fransızcasını geliştirdi ve ilaveten İngilizce öğrendi. Misafir profesör Hais'in laboratuvar asistanlığını yaptı, derslerini Türkçeye çevirdi. 1961'de Edebiyat Fakültesi'ni bitirdi. Aynı yıl Tecrübi Psikoloji Kürsüsü asistanı oldu. Bu görevi esnasında sosyal-psikoloji sahasının önemli eserlerinden Krech ve Crutchfield'ın Sosyal Psikoloji kitabını tercüme etti. Akademik çalışmalarının yanı sıra dergi ve gazetelerde milli kültür ve günün sosyal meseleleri hakkında yazılar yazdı. 1965'de Prof. Dr. Mümtaz Turhan yönetiminde hazırladığı Kelami (Verbal) Yapılarda Estetik Organizasyon başlıklı teziyle doktor oldu. 1966 yılında tanınmış sosyal-psikolog Kenneth Hammond'un daveti üzerine Amerika'ya gitti ve Colorado Üniversitesi'ne bağlı Davranış Bilimleri Enstitüsü'nde uluslararası bir ekibin çalışmalarına katıldı. 1968'de yurda dönerek Edebiyat Fakültesi Tecrübi Psikoloji Kürsüsü'nde Sosyal-Psikoloji derslerini yürütmeğe başladı. 1970 yılında Şahıslararası İhtilafların Çözümünde Lisansın Rolü konulu teziyle doçent oldu.

Erol Güngör çeşitli fakültelerde verdiği derslerle, ilmi yayınları ile Türkiye'de sosyal-psikoloji dalını önemli bir saha haline getirdi. Başbakanlık Planlama Teşkilatı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Kültür Bakanlığı'nın çeşitli komisyonlarında görev aldı. 1973'de ağır bir kalp krizi geçirdi. 1978 yılında Değerler Psikoloji Üzerinde Araştırmalar takdim teziyle profesörlüğe yüksetildi. 1982'de Selçuk Üniversitesi'ne rektör tayin edildi. Başarı ile yürüttüğü bu görevi sırasında 24 Nisan 1983'de vefat etti.

Erol Güngör genç yaşta başladığı yazı hayatına özellikle 1970 den ölümüne kadar yoğun bir şekilde devam etti. Bu yazılarında bilgisini

Ölümünün 10. Yılında Erol Güngör Çağrışimleri

Erol Güngör'süz on yıl geçti. Şimdi hayatta olsaydı yaşadığımız bu on yıllık büyük "değişim"i o mütevazı ama keskin üslûbuyla kim bilir nasıl değerlendirdi? Eminim ki, sıkça telâffuz ettiği Osmanlı kültür coğrafyasının kan damlayan hududları üzerinde teşhislerde bulunur, o geniş yüreği ve uzak görüşlülüğü ile bizleri günlük heyecanların dışına, ilmin ve tarihin engin ve "emin" ufuklarına taşırdı. Bunun yansısı yine toplumdaki kültür tabakalaşmalarından söz eder, gece-kondulaşmanın ülkemizin en büyük sosyal problemi olduğunu tekrar tekrar vurgulardı. Güneydoğu ve terör olaylarının "arkaplanına" inecek, olayı sosyokültürel açıdan tahlil ederek yöre insanının Türk kültürünün ve milletinin ayrılmaz bir parçası olduğunu, Mehmet ile Mamo'nun özkardeşliğini bir derviş samimiyeti ve imanı ile tahlil ve telkin edecekti.

Erol Güngör'süz on yıl geçti. O öldüğü zaman ben (neslim için söylersem 'biz') o zamanlar ölümün uhrevî cephesini kavramaktan çok uzak, bıyıkları terlememiş bir üniversite öğrencisiydim. Bize onun eserlerini tanıtan ve defalarca okumamızı salık veren ağabeyler vardı. Yalnız, o yıllarda okuma eylemi bizim için fikir münakaşalarında galip gelmeye yarayacak kitabî cümleleri ezberleme amelesinden ibaretti. Çarpıcı, biraz renkli, sloganik cümlelerin altları çizilir, sayfanın yanına bir ünlem işareti konur, sonra da hafızaya aktarma temrinlerine başlanırdı. Galyalı bir savaşçıya kaybedebilmek üzere olan muharebenin tam orta yerinde gökten bir mızrak nazil olması gibi büyük bir sevinçti bu. Ertesi akşam bizler, yurt koridorlarının bir türlü ısınmayan kaloriferleri başında tartışırdık. Millet, medeniyet, kültür, din; Durkheim, Gökalp, M.Turhan; Bergson, tasavvuf, vecd; İttihad ve Terakki, Tanzimat, Enver Paşa; bilgi, çağ, izm'ler... her akşam kalorifer konuşmalarımıza konuk olurlardı. Ve her tartışma sonunda birbirimizden biraz daha uzaklaşır, biraz daha kendi kalelerimizin sarsılmaz surlarına çekilir, kendi fanatizmimizde mutlu cennetler kurardık.

Biz, Erol Güngör'ü o yıllarda tanıdık. Bütün tembel ve cahil zihinler gibi ilk önce sıkıldık, bir şey anlamadık. Çünkü biz o zamanlar sadece sloganlara itibar eder, birbirimize olan sevgi ve nefretimizi onlara göre ayarlardık. "Türk Kültürü ve Milliyetçilik" in hoş üslûbunu fark etmeye başladığımızda Tanpınar'ın renkli girift sentaksını, "Bu Ülke" nin veciz ifadesini tadmıştım. Erol Güngör alışlagelmiş sosyolog üslûbuyla değil, bir ağabey, daha doğrusu objektif ilmin hakkını veren geç kalmış bir Osmanlı müderrisi gibi konuşuyordu. Öfkesi ve nefreti bile bu gülümseyen üslûbun içinde sevimlileşiyordu. Medeniyetimizin ve kültürümüzün temel dinamiklerini sorgularken bir Horasan dervişi kadar mümin; inkıraz dönemlerini değerlendirirken bir imparatorluk paşası kadar mağrurdu.

Ali Akar*

* Akar, K.T.Ü Fatih Eğt. Fak. Türk Dili ve Edb. Eğt. Böl'nde araş. görevlisidir.

26. Souther, W.R., Ortaçağlarda İslâm üzerine görüşler, 1962. Zik. E. Said, a.g.e., s.85.
27. Thormar, Isidor, Ascetic Protestantizm and development and science and technology, 1952, AJS, vol.58
28. Türkdoğan, Orhan, Değişme, kültür ve sosyal çözülme, 1988, İstanbul.
29. Türkdoğan, Orhan, Bilimsel değerlendirme ve araştırma metodolojisi, 1989, İst.
30. Turhan, Mümtaz, Kültür değişimleri, 1989, İst.
31. Toynbee, Arnold, Medeniyet yargılanıyor, 1980
32. Ülken, Hilmi Ziya, Millet ve Tarih Şuuru, 1948, İst.
33. Ahmad, Feroz, İttihad ve Terakki, 1971
34. Aso, Makoto; İkuo Amano, Japon Eğitim Sisteminin Kültürel Kaynakları, 1986; Keza, Ruth, Benedict, Krizantem ve Kılıç, 1968, ss. 157-168, 2. Baskı, Ankara
35. Black, E.C. The Dynamics of Modernization: A Study in Comparative History; Aynı yazarın: Çağdaşlaşmanın itici güçleri, 1986. ss. 56-74
36. Capra, Fritzof, Fiziğin Tao'su, 1991, Aritan Yayınevi; Keza, Capra, P.: Batı Düşüncesinde Dönüm noktası, 1989, İst. ve Yeni Bir Düşünce, 1992 İst.
37. Kâğıtçıbaşı, Çiğdem, Sosyal değişimin psikiolojik boyutları, 1972, Ankara.
38. Magnarella, J. Paul, Tradition and Change in a Turkish Town, 1974.
39. Palmer, Parker Jay; Religion, Political Modernization and secularization: Case Studies in America, Turkey and Japon, Mimeo, 1970
40. Turhan, Mümtaz, Atatürk ilkeleri ve kalkınma, Bütün Eserleri, 1980, İstanbul.
41. Inghelhart, R, The Silent Revolution: Changing values and political style among western publics
42. Tromsdorf, Gisela, "Value changes in Japon and Germany", International Journal of Intercultural Relations, 7 (337-360).
43. Hayashi, C., Japanese values: Statistical surveys and analyses, Op.cit. Ç. Kâğıtçıbaşı, 1990, İnsan, aile-kültür, s.91, İstanbul
44. Suzuki, T., Ways of life and social milienus in Japon and The United States: A Comparative Study, Behavior Metrika, 15, 1984.
45. Parsons, Talcott, zik. Peter L.Berger, Brigitte Berger and H. Kellner, Modernleşme ve Bilinci, Çev. Çevdet Cerit, 1985, p. 130
46. P. Berger, B. Perger ve H. Kellner, a.g.e., ss. 132-133.

Türk Dünyası Araştırmaları, sayı: 81, Aralık-1992

s. 35-45.

Dergi / Kitap
Kütüphanede Mevcuttur

Prof. Dr. EROL GÜNGÖR ve TÜRK TARİHİ HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

M. Hanefi BOSTAN¹

Prof. Dr. Erol Güngör, 1938 yılında Kırşehir'de doğdu. İlk ve orta öğrenimini Kırşehir'de tamamladı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nin Felsefe Bölümünü bitirdi. 1961 yılında rahmetli Fethi Gemuhluoğlu'nun gayretleri ile Prof. Dr. Mümtaz Turhan'ın asistanı oldu. 1965 yılında Psikoloji doktoru payesini aldı. 1966-1968 yılları arasında ABD Colorada Üniversitesi'ne bağlı Enstitute of Behavioral Science'de çeşitli konularla araştırmalarda bulundu. 1971 yılında doçent ve 1978'de de Profesör oldu. Prof. Dr. Erol Güngör 1982 yılının Temmuz ayında Selçuk Üniversitesi Rektörlüğü'ne atandı. 24 Nisan 1983'de İstanbul'da vefaat etti.

Erol Güngör'ü ilk olarak 1975 yılında Orta Doğu Gazetesi'nde yazdığı baş makaleleri ile tanımaya başladım. O yıllarda İmam Hatip Lisesi talebesiydim. Orta Doğu'da birçok Profesör yazı yazıyordu. Fakat bir doçentin başmakale yazmasına akıl erdiremiyordum. İtiraf edeyim ki, Erol Güngör'ün kıymetini ancak 12 Eylül 1980'den sonra anladım. Haftalık Yeni Sözcü Gazetesi'nde yayınlanan makaleleri bizim için bir ilaç mesabesindeydi. 1981 yılında yayınlanan "İslamın Bugünkü Meseleleri" isimli kitabı ile Prof. Dr. Erol Güngör sosyal ilimler sahasında otorite olduğunu kabul ettirdi. Erol Güngör 1982 yılında Millet Gazetesi'nde baş makale yazmaya başladı. Bu makalelerini de yakından takip ettik. Bizim söylemediğimiz konuşamadığımız meseleleri Erol Güngör çok rahat bir şekilde dile getiriyordu.

Erol Güngör, bütün felsefe akımları ve Türk tarihi başta olmak üzere, sosyal ilimlerin her sahasında fikir yürütebilen mümtaz bir Türk düşünürüdür. O, batının büyük fikir adamlarını okuduğu gibi İslâm düşüncesine de vakıftı. Yine Erol Güngör en girift meseleleri en kısa yoldan ve anlaşılır bir şekilde rahatlıkla ifade etmeyi biliyordu. İyi bir Fransızca ve İngilizcesi vardı. Farsça ve Arapçayı okur ve anlardı. Osmanlıca'yı da iyi bir şekilde okur ve yazardı.

¹ Marmara Üni. Atatürk Eğitim Fakültesi Öğr. görevlisi.

da varoluşçuluk modaydı. İşte o konuda konuşurlar yazarlar v.s. Bu entel taife arasında o devrin modası varoluşçuluktur; bunlar "bunalırlardı". Bunlar öf-pöf bunaldık derlerdi. Neyi bunalırlar, nasıl bunalırlar v.s. meçhul! O zaman bu lakırtıları etmek modaydı. Sonra 60'ların başında sosyalizm moda oldu. Bunlar sosyalist olmaya başladılar. 60'ların ortasından itibaren de yavaş yavaş Stalin büyük bırakmak moda oldu. Birbuçuk makale okuyup, bu entel taifenin önemli bir kısmı sosyalist kesildi.

Yani bilerek sosyalist kesilme değil bu. Modaya uyma diyorsunuz.

Evet tamamen modaya uyma. Şimdi de bir müddettir, özellikle Sovyet İmparatorluğu çöktükten sonra "liboş" oldular. Neyi savduklarını onlar da bilmiyor. İşte modaya tâbi olup gitme.

Bu anlamda postmodernizm tartışmaları için ne diyebilirsiniz?

Postmodernizm için de (kitapta dipnot olarak belirttim gibi) aynı şey geçerlidir. O da işte entel tarifesinin durumunun en güzel numunesidir. Bu postmodern yaveller, şimdi moda o, bir grup entel de postmodern kesildi. 30 küsur sene önce de bunlar egzistansiyalist kesilmişlerdi. Balıkçı siyah kazak giyerler, bazıları çenede sakal bırakır, pipo içerler, öf-pöf bunaldık derlerdi. Şimdi de postmodern oldu bunlar. Şuursuz, maymun işahlılık.

Entelektüel bir derinlik, entelektüel bir eğilim hiç yok.

Yok. Zaten akıllı adam ne varoluşçu olur, ne sosyalist olur, ne liberal olur, ne de postmodernist olur.

Peki bu manzara karşısında felsefecinin, düşününen insanların nasıl bir tavır ve rolü olmalı? Olması gerekir?

Bu soruya iki cümlede cevap veremem. Bundan sonra yazmayı planladığım şeyleri yazabilirsem, bu suale kısmi bir cevabı ilerdeki neşriyatımda vereceğimi umuyorum. Bir kez herşeyden önce, ciddi bir zihin katarsisinden geçmek lazım. Böyle batdan yarım yamalak öğrenilmiş üçbuçuk lakırtıyı tekrarlar bu işler olmaz. Önce zihnin mevcut kavram putlarından arındırılması lazım. Bu Bacon'ın da tavsiyesidir. Ben Bacon ile her konuda hemfikir değilim ama, zihnin putlardan arındırılması tavsiyesi önemli. Bu program doğru programdır. (Bacon'ın katartik aşama-arındırılma aşaması doğrudur. Yoksa hepsinin doğru olduğunun iddia etmiyorum). Aslında Türkler'in buna aşına olması lazım.

Müslümanlığın temel formülü, ne "la ilahe illallah" değil mi? Önce bir "lâ ilahe" aşamasından geçmek lazım. "Lâ" aşaması, red. Bu red menfi anlamda isyan-kârlık da değildir. Çok ciddi bir aşamadır. Zihin cehdini gerektirir. Zihnin putlardan arındırılması aşaması. Puthanenin kırılması, temizlenmesi aşaması. Çok önemli. Zihin yahut entelektüel alanda inkişaf olacağı Türkiye'de bu farz. İlk adım bu. Ondan sonra yavaş yavaş hakikat tebellür etmeye başlar.

Yalnız bunu söylemek kolay da, başarmak zor. Derin bir bilgi birikimi gerektirir, tefekkür gücünü gerektirir, karakter gücünü gerektirir. Fikri hür, irfanı hür, vicdanı hür olmak çok zor. Şimdiye kadar bir miktar yazdım, yazmaya devam ettiğim ve ilerde de yazacağım bütün şeylerin hedefi bu: katarsis, zihnin arındırılması, kavram putlarından arındırılması. Bu olmadıktan sonra insan burnunun önündeki hakikati göremez.

Bizde fikir pazarlamacı rolündeki insanların, sanırım hakikat arama gibi kaygıları olmasa gerek.

Yok, onlar günü birlik moda akımların peşindeler. Biri filânca yazarı okuyor, mesela Delida'nın bir kitabını okuyor Delida'cı oluyor, öbürü bilmem kimci oluyor. Bu tür tartışmaları en iyisi hiç dinlememek. Bunlara kulak kapamak. Ben artık bu tür tartışmaların neşrolüğü mecmuaları okumuyorum. Vakit hebası, zihin enerjisini israf ve aynı zamanda şahsın sağlam bir zihin yapısı yoksa, kendini bu tür mikroplara karşı açarak zihnin kirlenmesine sebep olur, bu zararlıdır da. Zihin sağlığını bozar. Okumamak daha iyi.

Ben çok güzel bir sohbet olduğunu düşünüyorum ve teşekkür ediyorum. Sizin son olarak söylemek istediğiniz bir şey var mı? Yoksa kitabın yayınlandığı haziran 1996'dan beri aldığı eleştirileri ve tepkileri de öğrenmek isterdik.

"Derkenar" ile ilgili bir tepki kulağıma gelmedi. Onunla beraber neşrolunan "Aydın Efsanesi" ne tepkiler geldi. Birkaç gazetede küfür çıktı. Onlar da ileri sürdüküm fikirleri ve temellendirmeleri dikkate almamışlar. Bunun dışında da bana ulaşan bir şey yok. Sadece Türkiye Yazarlar Birliği Fikir dalında bir ödül verdiğini duydum. Bunun dışında bir şey duymadım. Kitaptan değişik kesimlerin haberdar olduğundan emin değilim. Bunun için afaki tahminlerde bulunmak istemiyorum.

Peki, zamanımızı bize ayırdığınız için çok teşekkür ediyoruz.

EROL GÜNGÖR VE TARİH ŞUURU

Doç. Dr. Mehmet AKGÜN

Geçmişten günümüze tarihin akış sürecinde Türk Milletinin bir neferi olarak, fikir ve görüşler ileri süren ve Türk düşüncesinin gelişimine katkıda bulunan düşünürlerimiz arasında zikredilmeyi hak ettiği inandığım rahmetli Erol GÜNGÖR'ü, kelimelerle anlatmanın ne kadar zor olduğunu biliyorum. Çünkü fikir ve görüşleriyle toplumu aydınlatan düşünürler, geceleyin gökyüzünün çeşitli noktalarında yer alan ve etrafa saçtıkları ışıklarıyla hemen farkedilip dikkati çeken parlak yıldızlara benzerler. Parlak yıldızları tarif etmek ve anlatmak ise çok zordur, onlar parlaklıklarıyla dikkat çektikleri için sadece görülürler ve seyredilirler. Parlak yıldızları görüp seyredenler ise onlardaki sanatkarane bütünlük karşısında kendilerinden geçerler ve bundan da tarifi imkânsız haz duyarlar. Ben şahsen bu bütünlüğü Erol GÜNGÖR'de görüyorum ve hissediyorum. Erol GÜNGÖR'ün yazılarını ve eserlerini okuyup ta, ondaki, fikir zenginliği ve derinliğini, ele aldığı meselelere bakışındaki objektifliğini, ahlaki güzelliğini, hoşgörü anlayışını, vs hissetmemek ve sezip te görmemek mümkün değildir. Evet onun eserleri okunduğunda geçmişe objektif ölçüler içerisinde yaklaşıldığı görüldüğü gibi, gelecekle ilgili olarak yine objektif kriterler hesaba katılarak teklifler getirildiği de görülecektir. Onun düşünce dünyasına bütün peşin hükümlerden arındırılmış bir düşünceyle girdiğiniz zaman orada bilimsel bir ciddiyetle ele alınan ve değerlendirilen, vatani, kültürel, tarihi, dili, dini, sanatı, hukuku, ahlaki, iktisadi, yani kısacası bir milleti millet yapan temel unsurları bulursunuz. Bu temel değerlerin ayrı ayrı ele alınarak en ince ayrıntılarına kadar, titiz bir şekilde, objektiflikten hiç taviz verilmenden işlendiğini görürsünüz. Onun verdiği fikir ve görüşlerin ışığında, kendi geçmişimizin ne kadar zengin ve derin olduğunu en ince ayrıntılarına kadar bütün boyutlarıyla, en açık ve seçik şekilde gözlerinizin önüne serilmiş olarak bulursunuz. Bütün bu bilgiler verilirken kendimizi kurtarma endişesi taşınmadığının objektif analiziyle karşılaşırsınız. Çünkü onun nazarında bu kadar zengin ve derin geçmişi bulunan milletin mazisinde, övünç vesilesi olacak olayların yanında, utanılıp- sıkılacak olayların yaşanması ve bulunması da gayet normaldir. Önemli olan bu sıkıntılı olayların bir daha yaşanmaması için, sıkıntının sebeplerinin tesbit edilerek gerekli çözüm yollarının bulunmasıdır. İşte biz bu yazımızda, Erol GÜNGÖR'ün düşünce dünyasının bir bölümünü ihtiva eden ve bir milletin millet olmasının en önemli unsurlarından biri olan tarih şuurunu onun bakış açısıyla ele alıp değerlendirmek istiyoruz.

Niçin Tarih Şuuru ? Manevi bir varlık olarak kabul ettiğim bir milletin iki şeyden oluştuğunu, bunlardan birinin geçmişten bugüne aktarılan zengin bir hatıralar mirası, diğerinin de geçmişte gerçekleşerek bugünde devam ettiği gibi yarın da (gelecekte de) devam edecek olan birlikte yaşamaya rıza gösterme, bu anlayışa can-ı gönülden bağlanma, geçmişten bugüne devredilenleri değerlendirme ve devam ettirme iradesi olduğuna inanıyorum. Tarihi idrak ederek onun derin manasını sezip farkederek anlayabilecek olan tek varlık ise,insandır. Şuurlu bir varlık olması dolayısıyla insan,zamanı, tarihi

MADDE YATIMLANDIKTAN SONRA GÖZLEN DOKÜMAN

Pamukkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölüm Başkanı

HALEFİ OLMAYAN BİR İLİM ADAMI: EROL GÜNGÖR

Ahmet Turan Alkan

YERİ Â'RAF MIDIR?

Erol Güngör'ü en azından bir dostu veya talebesi yazmalıydı; insanın kağıtta bıraktığı izle kendisi arasında tabii bir mesafe vardır ve bu mesafeyi doldurmak için empati her zaman güvenilir bir araç değildir. Erol Güngör'ü tanımadım; Erol Güngör benim için sadece yazdıklarıyla varlığını tasavvur ettiğim bir insandır. Yazı nedir ki; kelimeler kadar sahibine ihânetle sâbıkalı başka neyi gösterebiliriz? Yazılmışlardan hareketle müellifi anlamaya çalışmanın bir boyutu imkânsız.

Yazılan yazandan ayrıdır şüphesiz ama yine ondan bir parça; yazı, zihnin parmak izi.

Prof. Dr. Erol Güngör, kendine ancak "â'raf'ta yer bulabilmiş bir fikir münzevîsi midir; ilk nokta-i nazara göre evet: Türkiye'de ilmî faaliyet, bel büyükü bir çoğunlukla kaba "scientisme"nin egemenliği altındadır ve bu mâ-nâda her ilim adamının yeri "â'raf'tır, yani "el menzilet'il beyn'el menzileteyn" bir mevkii.

Türk ilim dünyası, istisnâları haricinde "epistemik bir cemaat" teşkil eder¹. Epistemik cemaat için ilmî faaliyet, kendilerini bir türlü rahat hisse-

¹ Epistemik cemaat, Hüsamettin Arslan tarafından kavramlar dünyamıza armağan edildi; özet olarak bu tabirle Pozitivist bilim ideolojisine inanan ilim adamlarının teşkil ettiği bir cemaat kastedilmektedir; "Bilimi, bilim adamları cemaatini biricik nihai otorite sayan her anlayış pozitivist veya bilimperesttir (scientism)". Yazara göre pozitivism, gelenekten kopmanın biricik aracıdır ve Okumuşlarla toplum arasındaki kopukluk veya çatışma, bugüne kadar yanlış tarzda "kuşak çatışması", "aydın-halk kopukluğu" diye isimlendirilmesine rağmen aslında klasik gelenekle pozitivist ideoloji

20 MAYIS 2003

MADDE YATIRILANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

164988

Erol Güngör

Güngör, Erol (70349)

Editör:
Murat Yılmaz

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	164 988
Tas. No:	923 GÜN

01 DEK 1998

ML
SON

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI YAYINLARI

2006 Ankara

Güngör, Erol (70349)

T.C.

SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

168168
F
301.2956
ANL.E

**EROL GÜNGÖR'ÜN
TÜRK MODERNLEŞMESİNE BAKIŞI**

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	168168
Tas. No:	301.2956 ANL.E

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yaşar ANLAR

Enstitü Anabilim Dalı: SOSYOLOJİ

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Fikri OKUT

HAZİRAN-2001

KOCAV YAYINLARI:2
Erol Güngör Dizisi: 1

© KOCAV Yayınları, Mayıs 2009, İstanbul.
Eserin tüm hakları Kültür Ocağı Vakfı'na aittir.
Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

ISBN: 605-60707-0-0

Yayın Danışmanı
Prof. Dr. M. Tayfun AMMAN

Genel Yayın Yönetmeni
Mesut AYTEKİN

Yayın Koordinatörleri
Adem BÖLÜKBAŞI
M. Fatih KARAKAYA

Kapak Tasarım
Engin DEMİR

Grafik Tasarım
Engin DEMİR

Hazırlık
Sena Ajans

Baskı
Özener Matbaa Ltd. Şti.
Davutpaşa Cad. Kale İş Merkezi No: 201-2 Topkapı, İstanbul
Tel: 0212. 481 97 88

Kültür Ocağı Vakfı

Tel: (212) 519 99 70-71 Faks: (212) 519 99 72
Web: www.kocav.org.tr e-posta: kocav@kocav.org.tr
Yayıncı Sertifika No: 14548

04 EKİM 2009

MADDE YAPIMLANDIKTAN
SONRA BELİRSİZ OKUMAN

Kültür Ocağında Bir Mütefekkir Erol Güngör

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	182127
Tac. No:	923 GÜN

88222

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
Yayımları No: 1

PROF.DR.EROL GÜNGÖR'ün

ANISINA

ARMAĞAN

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphane	
Dem. No:	88222
Tas. No:	301 EROL-6

KONYA-1998

ARMAĞAN
SONRA GELEN DOKÜMAN
30 EYLÜL 2003

Necip Fazıl, Cemil Meriç, Erol Güngör

• ÖMER ÖZTÜRKMEN

Son asır Türk kültür, düşünce ve edebiyat dünyamızın üç ana siması şüphe yok ki, Necip Fazıl, Cemil Meriç ve Erol Güngör'den oluşmaktadır... Ne yazık ki, bu üç büyük şahsiyet de aramızdan ayrılmış bulunuyor...

Ay itibarıyla ölüm tarihleri birbirine yakın olan bu kültür ve irfan hayatımızın âbide üçlüsünü rahmetle anıyoruz...

Kültür ve düşünce yapımızda Tanzimat'la başlayan yozlaşmanın ve 'kendi köklerine yabancılaşmanın' çarkını, 'yüreğinden kalemine kan çekerek' durduran ve 'muşamba dekor' içerisine hap-

solmuş insanımıza kendi kimliğini yeniden hatırlatan üstad Necip Fazıl Kısakürek; türlü oyunlarla kilitlendiğimiz eğreti ve küçük dünyaya bir 'mâverâ kapısı' aralamıştı...

İslâmın vecdi, diyalektiği ve estetiği ile sahte putları devirmiş olan Necip Fazıl, aynı zamanda edebiyatın zirvesine tırmanmış ve "Şairler sultanı" ünvanını fazlasıyla hak etmiş bir büyük sanatkârdı...

Üstadı birkaç cümleye sığdırmak ne mümkün!.. O, bir milletin, bir vicdanın sesi, hayır, yüzelli yıllık birikmiş 'çılgığı' idi!.. "Büyük Doğu" idealinin 'Ideologya Örgüsü'nü ören ve bu uğurda destanlık

Devamı 9. sayfa da

Türkiye: 14.6.89

S: 1/7-8

Necip Fazıl, Cemil Meriç, Erol Güngör

Baştarafı 1. sayfa da

bir çileyi göğüsleyen Necip Fazıl, şükür ki özlediği nesli karşısında görmenin huzuru içinde son yolculuğuna çıktı...

Âbide üçlünün ikinci ismi olan Cemil Meriç, 'büyük tecessüsün', 'büyük tefekkürün', onurlu bir kimlik arayışının irfan adamı...

Yine destanlık bir çile ile ışığa koşarken, ışığın şiddeti ile gözlerini kaybeden adam... Cemil Meriç de, tıpkı çağdaşı Necip Fazıl gibi Doğu ve Batı'yı bütün sınırları ile kavramış, özümlemiş ve neticede kendi sentezine ulaşmış bir şahsiyetti... Sürü, sokaklarda sahte bir ütopya adına toz-duman kaldırırken, Cemil Meriç bütün puslu idraklere şu müthiş gerçeği haykırıyordu: "İzmler, idrakimize giydirilen deli gömlekleridir!"

Kısaca, Cemil Meriç, 'sosyal felâketlerimizin' odağına cesurca neşter vuran bir kültür operatörü idi...

Ve Erol Güngör... Her fikre Batı-

dan payanda arayan köksüz ve öksüz aydınlar çağının, aydınlık ötesi 'aydınlanmış' gerçek ve yerli münevveri... Erol Güngör, Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu insan modelinin çağdaş bir prototipi idi... İslâm ahlâkiyle donanıp, Türk kültürü ile mayalanan bu genç âlimimiz, ne yazık ki sözünü tamamlayamadan vefat etti...

Erol Güngör, ilim ve fikir hayatımızın 'olmaya' doğru yürüyen bir şahsiyeti idi... Câmide vatandaş ile yanyana saf durup, secdeye eğilen ilk rektör!.. Başka söze gerek var mı?

Mevsim yağmurları ve yaz kreasyonları gibi gelip geçen siyaset arenasına çevrilmiş bakışlarımızı biraz da bu 'kültür vadisi'ne yönlendiresek fena olmaz!..

Esas meselenin yeni Necip Fazıl'lar, yeni Cemil Meriç'ler ve yeni Erol Güngör'ler yetiştirmek olduğunu unutmamalıyız... Yoksa, yüzde 50'nin üzerinde de oy alsanız 'sosyal felâketleri' önleyemezsiniz!..

yani deruni tarafının bütün inceliklerini büyük bir titizlikle uyguluyor. Ölürken onun ağzından çıkan son söz Bismillâhırahmanırahim, oluyor.

Böyle soğuk bir günde beni sabırla dinlediğiniz için size teşekkür ediyorum, saygılar ve sevgiler sunuyorum. Başta Ahmet Kabaklı Hocamız olmak üzere buradan ahirete yolcu ettiğimiz bütün dostlara da Allah'tan rahmet diliyorum.

Hag. Altan Delioorman ve dğr., Bilemler Konuşuyor, İstanbul 2003, s.135-157.

İSAM 94627.

Yılmaz Özakpınar

EROL GÜNGÖR'ÜN KÜLTÜRÜMÜZDEKİ YERİ

Bu sohbet, 23.04.2003 tarihinde yapılmıştır.

Erol Güngör

EDİBE SÖZEN

Foucault, yazarı “bir teorinin yazarı, bir disiplinin yazarı veya bir geleneğin yazarı” olarak tanımlar. Böylesi bir ayırımın ışığında sosyal psikolog Erol Güngör (1938-1983) bir geleneğin yazarı olarak adlandırılabilir. Dört kardeşin üçüncüsü olarak bir Selçukî şehri Kırşehir’de dünyaya gelen, adliye zabıt kâtipi bir babanın oğlu olan Güngör, çocukluğunun büyük bir kısmını büyükbabası Ahi Evren Camii imamlarından Hafız Osman Efendi’nin yanında geçirir, daha ortaokuldayken kendi kendine eski Türk harfleriyle okuyup yazmayı öğrenir. Kırşehir Lisesi’ni bitirir.

Güngör’ün akademik hayatı, 1961 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tecrübi Psikoloji kürsüsüne

asistan tayin edilmesiyle başlar. *Kelami Yapılarda Estetik Organizasyonu* adlı çalışmasıyla 1965 yılında sosyal psikoloji doktoru olur. 1966 yılında Kenneth Hammond’un daveti üzerine ABD’ye gider. 1968’de Türkiye’ye dönen Güngör, *Şahıslararası İhtilafların Çözümünde Lisanın Rolü* adlı teziyle, 1971’de doçent olur. Hocası Mümtaz Turhan’ın ölümünden sonra, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sosyal Psikoloji kürsüsünün başkanlığını yürütmeye başlar. Devlet Planlama Teşkilatı, Millî Eğitim Bakanlığı ve Kültür Bakanlığı’nın çeşitli komisyonlarında görev alan Güngör, 1978 yılında *Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar* adlı teziyle profesör olur. 1982 yılında YÖK tarafından Selçuk Üniversitesi’ne rektör tayin edilir. 24 Nisan 1983’te İstanbul’da geçirdiği bir kalp krizi sonucunda hayata gözlemini kapar. (Yıldız, 1998: 18-19)..

1960’lı yıllarda çıkan haftalık *Yol* dergisini neşreden Güngör daha sonra *Türk Yurdu, Hıyar, Töre, Türk Edebiyatı* yanında, *Yeni Sözcü, Ülkücü Öğretmen* (Güler-Kılınç, 1998) dergilerinde, 70’li yıllarda *Ortaoğru* ve *Yeni Düşünce* gazetelerinde yazarken, 1982’de başladığı *Millet* gazetesinde-

ki başkanlıklarını rektör olduktan sonra imzasız sürdürür.

Hayatı, şahsiyeti, sosyal ilişkileri ve yapıtları gözönüne alınarak, Güngör hakkında iki ayrı yoruma gidildiği söylenebilir. Bu yorumlardan birincisi Güngör’ü, özellikle 80’li yıllardaki milliyetçi ideolojinin “gözükmeyen” ve fakat buna rağmen önde gelen bir temsilcisi olduğu şeklindedir. İkinci yorum, Güngör’ü 90’lardaki İslâmcı yenileşmeye bağlı olarak milliyetçi ideolojinin dinsel vurgularının artmasına ya da en azından milliyetçi ideolojinin sınırlanmasında dinsel hâkim bir unsur olarak öne çıkartılmasında etkin bir isim olarak öne çıkartmaktadır. Burada Güngör’e İslâmcı çevrelerden de yönelik bir teveccühün başladığı söylenebilir. Güngör’ün, 1980’li yılların başında akademik birikimine kısmen de kişisel siyasal bağlanmalarına dayalı bir milliyetçilik çizgisi izlediği bilinmektedir. 90’lı yıllarda Erol Güngör, bu milliyetçiliğin yerini dinsel hâkimin aldığı, en azından milliyetçiliğin önemli bir ögesi olarak dinsel hâkimin belirlediği yeni bir yönelimin temsilcisi olarak yeniden hatırlanır. Hemen belirtmek gerekir ki, aslında

“Bir cemiyetin bir âdetinin doğru değildir diye bozulması halinde orada artık âdet ve örf değil, cemiyet bile ortada kalmıyor.” (Erol Güngör, 1979)

Güngör’ün milliyetçiliği, siyasal angajmanı bir yana bırakılırsa, milliyetçilik değil, muhafazakarlık olarak anlamlıdır. Zira, özellikle milliyetçilikle ilgili eserlerine baktığımızda bunların egeyen milliyetçi ideolojiyle örtüşmesi pek de kolay olmayan, çoğu akademik

sağı tarafından benimsenmesi ve daha sonra halk nezdinde popülerleşmesi anlamında nasıl bir dile “tercüme” edildiğinin anlaşılması bakımından da son derece çarpıcıdır.¹³ Komünistleri sadece mala değil, bir o kadar namusa ve İslâm’a tehdit olarak gören Eygi, sürekli kendisini izleyen ve onun kadar bu konulara vakıf olmadığını bildiği bir “cemaate” vaaz verir gibidir. “Komünist ihtilaline karşı bazı ihtiyatı tedbirler” başlıklı yazısında “Nazımların sonundaki tesbihat ihmal edilmemelidir. Ayrıca ulema ve meşayihden

mübarek dualar, zikirdler, vird’ler öğrenilip isdidadı derecesinde devam edilmelidir” der.¹⁴ Vaaz geleneksel bir iletişim köprüsü olarak kullanılırken; artık vaaz edilen son derece güncel-politik meselelerdir. İşte öğrencileri olduğu kadar esnafı da “Kanlı Pazar”larda solculara saldıran ortaklaşırabilen dil budur...

Eygi’de, Üzmez örneğinin devamı olan, fakat endişe-alarmizm-pragmatizm ekseninde çok daha vahim şiddet onaylamalarına varabilecek akıl yürütmelere de rastlayabiliyoruz. Yukarıda bahsedilen Endo-

nezya yazısında, önce komünistlerin 1965’teki “ayaklanmaları” sırasında yaptıkları “işkenceleri” ve İslâm’a saldırılarını detaylı biçimde; cinsel tahakküm imalarıyla da bezeyerek aktarır. Özellikle üst düzey altı generale reva görülen işkenceleri anımsatarak, “(onların) cesetleri kuyudan çıkarıldığı zaman Müslüman Endonezya halkı nefret ve tessüründen çılgına döndü. Bu namussuzluk karşısında hiçbir kuvvet onu zaptedemedi. Ve tam beş yüz bin komünist öldürüldü” diye devam eder.¹⁵ İslâm’a saldırılar karşısında mağ-

duriyeti anlatılan aynı “kitlenin” yamıt ve rişindeki oransızlık, şiddet es geçilir. Bir defa uyandırılan anonim şiddet, o güne kadar gösterdiği “sabır ve metanet”in intikamını da misli olarak alır ve tekrar sessiz köşesine çekilir. İşte asıl korkulması gereken, bu sessizliktir. Bu sessizlik adına, Türkiye’deki komünistlerin kendilerine çekidüzen vermeleri tavsiye edilir. Yoksa, burada da kızilları temizleyecek Müslüman bir halk elbet bulunur...

Bu noktada sorulması gereken anlamlı bir soru da, entelektüel-politik seçkinler,

I S L Â M C I L I K

I S L Â M C I L I K T A K I M I L L İ Y E T Ç İ L İ K

Erol Güngör

MURAT YILMAZ

GİRİŞ

Erol Güngör (1938-1983) Kırşehir'de doğdu. İlk İslâmî bilgilerini din bilgini olan ailesinden aldı. Yetiştirdiği dönemde, 1946 sonrasında yeniden toparlanan ve henüz siyaseten ve fikren net çizgilerle ayrılmamış olan milliyetçimukaddesatçı çevrelerde yer aldı (Ayvazoğlu, 2002). Necip Fazıl ve Sezai Karakoç'la yakınlığı olan Güngör'ün *Diriliş* dergisinde birçok tercümesi yayımlanmıştır. Bu dönemin ve bu beraberliğin sembol ismi Fethi Gemuhluoğlu tarafından daha sonra asistanı olacağı Mümtaz Turhan'a takdim edilen Güngör, Türk milliyetçiliğinde Ziya Gökalp-Mümtaz Turhan geleneğini devam ettirmiştir. Güngör bu geleneğin sade bir izleyicisi olmamış, geleneğe kendi ismini de dahil edecek müdahalelerde bulunmuş, geleneği adeta yeniden inşâ etmiştir. Bu meyandaki en

önemli müdahalesi de İslâm bahsinde olmuştur (Yılmaz, 2002a). Güngör'ün bu müdahalesi onu milliyetçi (Yılmaz, 2002a) muhafazakâr (Sözen, 2003) yönleri yanında İslâmci yönüyle de ele almayı gerektiriyor. Türkiye'deki İslâm geleneği ve özellikle İslâm düşüncesi Tek Parti döneminin otoriter ve yasakçı tavrı karşısında ciddi bir kesintiye uğramıştır. 1946'da çok partili hayata geçiş ve nispi liberalleşme bu alanda da kendisini göstermiş, din bahsinde genişleyen hürriyetler ibadetler dışında dinî düşüncede de canlanmaya yol açmıştır. Ancak 19. yüzyıl boyunca ve özellikle de II. Meşrutiyet'ten sonrasında gelişen İslâm ve İslâmîlik düşüncesi bu döneme sağlıklı bir şekilde intikal etmediğinden 1946 sonrasında İslâm ve İslâmîlik düşüncesi zafiyetlerle malûldür. Önce dönemin İslâmî akımlarının tercümesiyle aşımaya çalışılan bu eksiklik, bilahare 1946'dan sonra kurulan İmam-Hatip liseleri, ilahiyat fakülteleri ve İslâm enstitülerinden yetişen ciddi ilim adamları ve aydınlar tarafından giderilmeye başlanacaktır. Bu arada fikir hürriyetinde ve buna bağlı olarak sosyal bilimlerde sağlanan gelişmeler de İslâm ve İslâmîlik bahislerinin ilerici-geri kavramlaşmalarının dışında kavram ve anlayışlarla ele alınmasını mümkün kılacaktır. Bu bağlamda Sabri F. Ügüner ve Şerif

gö ve ırkçılığı aradan kaldırmıştı. Fakat Müslümanlar son zamanlarda bu hakikati unutmuş; aralarına sonsuz tefrika girmişti. Yabancı memleketlerdeki Müslümanlar bir yana, Osmanlı memleketinde bile çok sayıda millet mevcuttur (Arnavut, Kürt, Çerkez, Boşnak, Arap, Türk, Laz) ve hepsinin arasındaki bağ diyanet bağlıdır. Bu bağ sayesinde herkes şimdiye kadar kardeşçe yaşamıştır. Bu siyasî gerekçeden

sonra Âkif teorik olarak da milliyetçiliği lanetler: Peygamberin hadislerinden örnekler vererek, (Hıristiyanlıkta olsa bile) Müslümanlıkta milliyetçilik olmadığını savunur. Milliyetçilik yabancıların İslâm ülkelerini ele geçirmek için kurduğu tuzaklardan başka bir şey değildir: "Şimdiki felaketin sonsuz sebepleri var ki en birincisi milliyetçilik yüzünden meydana alan tefrikadır. [...] kalbi samimiyetle Müslü-

Mardin gibi öncü isimler arasında Erol Güngör de yer almaktadır. Güngör, bu isimlere göre İslâm'a daha içeriden bakan bir tavra sahiptir: Türk millî kimliğini İslâm'la tanımlarken Türk milliyetçiliğinin muhtevasını da Abdur ve Âkif tarzı modernist bir İslâmîlikle yoğurmaktadır.

Güngör bu tavrı İslâm tarihine ve İslâm'ın bugünkü meselelerine inanan bir aydın olarak bakmakta, fakat iman ile fikir konularını özenle ayıran, kullandığı kavram ve yöntemiyle dikkat çekmektedir. Kendisinin şu ifadeleri dinî anlayıştaki değişmeye sosyolojik bakışını yansıtmaktadır:

[D]inin esasları değişmez, onun esasını teşkil eden kaynaklar, insanların özel yorumlarından müstakil olarak, hiçbir değişmeye uğramaksızın durur. Din değişmediği halde insanların onunla ilgili anlayışları değişiyorsa, o zaman bu değişimin sebeplerini dinde veya insanlarda değil, fakat onların dışında birtakım kaynaklarda aramız lazımdır (Güngör, 1989: 35).

"TARİHTE TÜRKLER" VE İSLÂM

İslâm'dan önce Türkler kendilerine mahsus bir dine sahiptiler. Bu din, bilahare Şamanlıkla birbirine karışmıştır.

Erol Güngör, "reform" yerine "öze dönüş"ü öne çıkardığı İslâmın Bugünkü Meseleleri'nin önsözünde, her ikisi de yozlaşan tarikat-serikat ikiliğinin kutuplaşmasına dikkat çekmiştir.

Şamanlık bir din adamlığından ziyade, hastaları iyileştiren, gelecekte ve ruhlar aleminden haber veren bir tür kabile büyücülüğüdür. Halbuki din, evrene ve insana ilişkin ezeli ve ebedî izahlar getiren bir inanç sistemidir. Türkler bu anlamda gelişmemiş bir dinî inanca sahiptiler. Türklerin tektanrıya mı çoktanrıya mı inandığı konusunda tartışmalar olmakla beraber; Güngör, Türklerin

man olanlar iyi bilmelidirler ki: Bu tefrika, bu milliyetçilik çıkmaz yoldur. Din bununla beraber gidemez, Müslümanlık bu suretle yaşayamaz." Dünyadaki (yabancı devletlerin idaresi altında yaşayan) Müslümanlar hâlâ yok olmadıysa bu Osmanlı hükümeti ayakta kaldığı içindir; eğer Osmanlı Devleti ayakta tutulamazsa onlar da mahvolur. Müslümanlığın son ümidi hilafeti de üstlenen Osmanlı Devle-

ti'dir (Kara, 1986: 376-382). Kısaca, 'tefrika' ve 'milliyetçiliği' eşanlamlı kullanan Mehmet Âkif, milliyetçiliği imparatorluğa son felaketleri getiren temel tefrika faktörü olarak görür, ayrılıkçılığın ilk adımı olarak eleştirir. Korkusu Türkçülerin diğer Müslüman unsurları kışkırtarak, 'İslâm'ın son kalesi' olan Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanmasına sebep olmalarıdır.

87481

CAFER VAYNI

EROL GÜNGÖR

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	87481
Tas. No:	923 GÜN

MADDE TAYİNİNDEN
SONRA GELEN DOKÜMAN

20 MAYIS 2003

Alternatif Yayınları

Ankara 2002

TÜRKİYE'DE SOSYOLOJİ

(İsimler - Eserler)

II

Derleyen: M. Çağatay ÖZDEMİR

ANKARA 2008

SONRA GELEN DOKÜMAN

EROL GÜNGÖR

(1938 – 1983)

M. Yavuz ALPTEKİN*

Hayatı

1938 yılında Kırşehir merkezde, Kaya Şeyhi Mahallesi, Değirmen Sokağı'nda bulunan (4) numaralı evde dünyaya geldi (Özarlan, 2006). Kendisi, adliye zabıt kâatibi Abdullah Sabri Bey ve ev hanımı Zeliha Gülşen Hanım çiftinin, ilk üçü erkek ve sonuncusu kız olan dört çocuğu arasında üçüncü sıradaki erkek evladıdır¹.

Baba tarafı da, anne tarafı da Kırşehir'in bilinen, itibarlı ailelerindedir. Baba tarafından dedesi olan Hafız Osman Hamdi Efendi, medrese mezunu bir cami imamıdır. Son görev yeri Kırşehir'de Ahi Evran Camii imamlığı olmuştur. Osman

Hamdi Efendi'nin babası Hacı Hafızoğlu Hidayet Efendi dahi Kırşehir'in âlim ve abid zatlarından biri olarak bilinmektedir. Anne tarafından dedesi olan ve 1956 yılında vefat eden Lütfü Efendi ise bir müftüdür. Erol Güngör, Kırşehir gibi, Aşıkpaşazade'lerin ve Ahi Evran'ların yetiştiği kültürcü zengin bir Anadolu şehrinde², kültürlü, bilgili ve görgülü belli bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiş, bu zenginliği fırsata dönüştürerek, hepsi de yüksek tahsil yapmış olan kardeşleri arasında öne çıkmıştır³.

İlkokul ve ortaokul öğrenimini Kırşehir'de tamamladıktan sonra, lise tahsilini almak üzere 1952 yılında, lise bulunan en yakın illerden biri konumundaki Sivas'a gitmiştir. Ne var ki, ailesinden ve Kırşehir'den ilk kez ayrılmanın ve Sivas'ta tek başına barınma mecburiyetinin getirdiği zorluk nedeniyle, eğitimine burada devam edemeyeceğini anlamış ve kısa bir zaman içinde Kırşehir'e geri dönmüştür. Bu yolsonuna kadar Kırşehir Karayollarında gişe memurluğu yapmıştır. Takip eden

* Öğr. Gör. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

¹ 1914 doğumlu olan Babası Abdullah Sabri Bey, 1988'de vefat etmiş, 1915 doğumlu annesi Zeliha Gülşen Hanım hayattadır. (Kültür Ocağı Vakfı'nın 1996 yılında İstanbul'da tertip ettiği bir Erol Güngör'ü anma toplantısına katılmış ve Erol Güngör'ün muhterem validelerini burada tanıma imkânı da bulmuştum. Aynı toplantıya, Erol Güngör'ün eşi Prof. Dr. Şeyma Güngör ve bir zamanlar Millet Partisi'nden Kırşehir milletvekili olan dayısı da iştirak etmişti).

² Kırşehir'in ilk günlerden beri Anadolu'da Türk nüfusunun ve kültürünün en kesif olduğu yerlerden biri olması, mesela Türkçenin en eski ve en büyük kullanıcılarının buradan çıkmış olması, buna binaen Selçuklu Türkiye'sinde faal olan medreselerden sadece Kırşehir'deki Caca Bey Medresesi'nin Türkçe eğitim yapmış olması gibi bütün bu şehre özgü kültürel özelliklerin, Erol Güngör'ün yetişmesinde etkili birer amil olduğu düşünülmektedir. Bak. Ramazan Mirzaoğlu, "Erol Güngör'ün Yetişmesinde Muhitinin Önemi", Prof. Dr. Erol Güngör'ün Anısına Armağan, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Konya 1998, s.169.

³ En büyük kardeşi olan ve büyük dedesinin ismini taşıyan Hidayet Güngör, Mehmetçik Ocağına intisap etmiş ve Tümgeneralliğe kadar yükselerek, ordudan bu rütbe ile emekli olmuştur. İkinci ağabeyi Dirayet Güngör, İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi mezunu ve emekli PTT başmüfettişi, Aysel Güngör ise Türkoloji mezunu ve emekli edebiyat öğretmenidir. Hidayet Güngör 1989'da vefat etmiş olup, Dirayet ve Aysel Güngör kardeşler hayatıdır. Bak. Ramazan Demirov "Davası Erol Güngör'ü Anlatıyor" Erol Güngör s. 54-56

Erol Güngör

KILIÇ BUĞRA KANAT

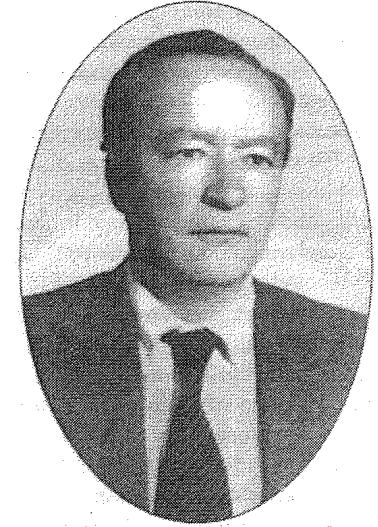
İSAM 186334

Erol Güngör, Türkiye’de milliyetçilik ve muhafazakârlık denildiğinde akla gelen isimlerin arasında ve birçokları içinde başında gelen bir isim. *Modern Türkiye’de Siyasî Düşünce* kitap dizisinin *Milliyetçilik, Muhafazakârlık ve İslâmîlik* sayılarında hakkında yazılanlar göz önüne alındığında, Türkiye’de bu yüzyılda farklı kesimlerden insanları etkilemiş ve bu etkisi farklı şekillerde devam edebilen ender düşünce adamlarından biri. Halen, özellikle milliyetçi camiada ismi sıklıkla geçen, hakkinde panel ve konferanslar, anısına toplantular düzenlenen, kitaplar yazılan nadir isimlerden biri. Güngör’ün öğrencisi olmuş veya ölümünden sonra düşüncelerini takipçiliğini üstlenmeye çalışmış birçok milliyetçi ve muhafazakâr akademisyen ve yazar için genç kaybedilen, bir türlü yeri doldu-

rulamayan cesur ve vicdanlı bir fikir erbabı; onların ilham kaynağı ve rahlesinden geçilen bir hoca. Hakkında kalem alınan yazılar ve yapılan konuşmaların birçoğu Erol Güngör’ün ya bir insan olarak kişiliğine veya bir aydın olarak Türk düşünce hayatına katkılarını değerlendiriyordu. Ancak Güngör’ü milliyetçi camiada hâlâ bu kadar önemli ve yeri doldurulamaz kılan unsurlardan bir diğeri, bu katkıların yanında, Güngör’ün ölümünün ardından kendisinin ortaya koyduğu düşüncelerinin birçoğunun yarım kalması ve inşa etmeye çalıştığı fikri yapıda ciddi bir ilerleme kaydedilememesi olmuştur. Erol Güngör’den sonra temsilcisi olduğu kesimler onun cesaretinde ve derinliğinde bir aydın yetiştiremediği gibi Güngör’ün fikirlerinin de birçoğu eleştirel süzgeçten geçirilmek yerine çoğu müzeye kaldırılıncasına yalnız bırakılmıştır. Bu sebeple Güngör’ün sağlığında çoğu zaman kuvvetle hissettiği aydın yalnızlığını ölümünden sonra onun fikirleri aynı yoğunlukla yaşama-ya devam etmiştir. Bu kısa yazıda Güngör’den sonra büyük bir oranda öksüz kalan proje ve fikirlere kısaca değineceğiz.

Güngör’den sonra milliyetçi ve muhafazakâr kesimde yeteri kadar üzerin-

de durulmayan hususların başında tercüme müessesesi ve özellikle sosyal bilimlerde yabancı yayınların takibi ve Türkçe okuyan okuyucuya takdimi geliyor. Güngör, birçoklarından önce bizzat uğraşarak ve çaba sarf ederek kendi seçtiği yabancı dilde yayınlanan eserleri Türk okuyucusuna sunmaya çalışmıştı. Bu kesimlerde birçok düşünür ve aydının kendi başına yapmak istemediği ve diğer birçoklarının da zaman kaybı olarak gördükleri bir konu olan çeviri işini, hissettiği aydın sorumluluğunun bir neticesi olarak üstlenmeyi kendine iş edindi. Ayrıca birçok eserinde de sürekli bir şekilde bu sorumluluğa değinerek, bir aydından beklenenin sorumluluk bilinciyle sahip olduğu kültürel birikimi halk tabakalarına yayması olduğunu vurguladı (Kurt, 2006: 262). Güngör’ün sosyal bilimlerin farklı disiplinlerine olan hâkimiyeti onun tercüme etmek istediği eserleri bir şekilde bilimsel süzgeçten geçirmesine katkıda bulunurken, Türkçe’ye olan hâkimiyeti yanında aralarında Arapça, Farsça, Fransızca ve İngilizce’nin de bulunduğu birçok dili iyi şekilde bilmesi de bu eserleri Türkçe’ye kazandırmasını sağlamıştır. Müjdat Kayayerli’nin sunduğu Güngör’ün çeviri bibliyografyasında farklı sosyal bilim dallarından kitaplar

Erol Güngör, Türk-İslâm sentezci geleneğin kendi içerisinde dönüşümünü de sağlayabilecek önemli figürlerindendi. Genç yaşta ölümü, fikri olarak kendi kulvarında sergileyebileceği potansiyelleri de bertaraf etti.

(Raymond Aron’un *Sınıf Mücadelesi*; Whitman Rostow’un *İktisadi Gelişmenin Merhaleleri*; John Nel’in *Sanayileşmenin Kültür Temelleri* gibi), felsefe (Kirkegaard’ın *Korku ve Titreyiş* gibi) eserleri ve hatta edebiyat hakkında makaleler (*Bugünkü Rus Edebiyatı* gibi) bulunuyor (Kayayerli, 1998)

Bahsedilen merkez sağ geleneğin ise DP ile şekillendiğini görüyoruz. DP’nin ideolojik olarak Kemalizmle önemli süreklilik gösteren seçkinleri, başlangıçta Kemalizm ve “gelenek” arasında sıkışmışlardı. Gelenek adına talep edilenler, rejimin sorgulanamaz rasyonelleri ile çelişebiliyordu. Zaten DP seçkinleri, “gelenek” adına bu talepleri taşıyanların otantik temsil iddialarına da hep kuşkuyla yaklaştılar. Bu sıkışmaya verilen yanıt, Bayar’ın mantığıyla, Atatürkçülüğün muasır

medeniyet hedefinin İnönü’yle beraber akim kaldığı ve bitmemiş projenin ancak iktisadi kalkınma yoluyla tamamlanabileceği şeklindedir. Kısacası, apolitik bir ekonomizm hem Kemalist rejimin sınırlarını ihlal etmemenin, hem de “gelenek” adına konuşan otantik temsil iddiası sahiplerini atlayarak, kitlelerle dolaysız bağ kurmanın yolu olarak tercih edildi.

Merkez sağın katı doktrinerliğe şüpheyle yaklaşan çizgisi, yukarıda bahsedilen eklemelenmenin ideolojisinin neden libe-

ralizm olmadığını da büyük ölçüde açıklar. Sadece liberalizm değil, milliyetçilik de merkez sağı bütünüyle içerebilmiştir. Gerek DP, gerekse AP’de, parti-îçi rekabetin taraflarını tanımlamak için kullanılan, “A Takımı, B Takımı”, “mutedil, hushanlı” gibi sıfatlar, tam da parti içi gruplaşmaların ideolojik netliğe sahip olamamaları nedeniyle ortaya çıkabilecek müphemlikte isimlendirmelerdir. Ideolojik netliğe en yakın gurubun özellikle AP içerisindeki milliyetçiler oldukları aşikardır.

Milliyetçi grubun, Batıcı-kozmopolit çevrelere, Anadoluçuluk, otantiklik üzerinden kurduğu karşılık, yer yer iktisadi çıkar çatışması diline başyorsa da, esas bölünmenin kültürel tercihler üzerinden tanımlanmasına devam edilir. Bu anlamda denilebilir ki, Kemalizmin abartılı kültüralizmi, muarızlarının söyleminin çerçevesini de büyük ölçüde şekillendirmiştir.

Türkiye’de sağcılık kavramının özellikle basında ve üniversitelerde görümlük kazanması, DP’nin karşısında kendisini